

Warszawa, 28. 04. 26

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

IV.7020.2.2026.ORG

Trybunał Konstytucyjny

Warszawa

Sygn. akt SK 5/26

Pismo procesowe Rzecznika Praw Obywatelskich – stanowisko w sprawie

W nawiązaniu do pisma z dnia 18 lutego 2026 r. przedstawiam uzasadnienie stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu dotyczącym skargi konstytucyjnej Pani ██████████ (dalej: Skarżąca), kwestionującej zgodność art. 70¹ § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹ z przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

1. Stan faktyczny sprawy

Sytuacja procesowa, która stała się tłem niniejszej skargi konstytucyjnej przedstawiała się następująco: Pani ██████████ wniosła do Sądu Rejonowego o zaprzeczenie ojcostwa jej byłego męża ██████████ w stosunku do zmarłego w wyniku utraty ciąży dziecka ██████████.

Utrata ciąży nastąpiła w dniu ██████████ r., tj. przed upływem trzystu dni od ustania małżeństwa z ██████████ (co nastąpiło ██████████). Z uwagi na istnienie domniemania prawnego, że dziecko pochodziło od męża matki, w

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 2026 r. poz. 236, dalej: KRiO.

akcie urodzenia dziecka jako ojciec [REDAKTOWANO] został wpisany [REDAKTOWANO] – były mąż Skarżącej.

Wolą Skarżącej było uregulowanie sytuacji jej zmarłej córki poprzez zaprzeczenie ojcostwa jej byłego męża, by umożliwić kolejno uznanie dziecka przez jej partnera, tj. biologicznego ojca [REDAKTOWANO].

Pismem datowanym na dzień 7 lutego 2022 r. [REDAKTOWANO] wytoczyła powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko [REDAKTOWANO]. Orzeczeniem z dnia 16 sierpnia 2022 r. Sąd Rejonowy [REDAKTOWANO] w sprawie prowadzonej pod [REDAKTOWANO] oddalił powództwo. W uzasadnieniu Sąd I instancji wskazał, że powództwo było oczywiście bezzasadne, bowiem stan cywilny człowieka powinien być kształtowany za jego życia, a nie po śmierci. Wyrok ten został podtrzymany przez sąd II instancji – Sąd Okręgowy w [REDAKTOWANO]. Sąd II Instancji zwrócił uwagę na niebezpieczeństwo, jakie wiąże się z ewentualnym zaprzeczeniem ojcostwa bez jednoczesnego uznania dziecka albo sądowego ustalenia ojcostwa, wskazując, że nie sposób stworzyć mechanizmów gwarantujących, iż zaprzeczenie ojcostwa będzie łączyło się z jednoczesnym jego ustaleniem albo uznaniem.

Sądy obu instancji oddaliły również wnioski Skarżącej o wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym w tej sprawie.

2. Przedmiot skargi konstytucyjnej

W skardze konstytucyjnej Skarżąca wnosi o stwierdzenie, że art. 70¹ § 1 KRiO w zakresie, w jakim uznaje za niedopuszczalne zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka jest niezgodny z art. 47 Konstytucji w zw. z art. 18 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji w zw. z art. 51 ust. 4 Konstytucji w zw. z art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności².

Pozostając w granicach wzorców konstytucyjnych wskazanych przez Skarżącą, Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie, że **art. 70¹ § 1 KRiO jest**

² Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm., dalej: EKPC.

niezgodny z art. 47 Konstytucji w zw. z art. 18 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

3. Wprowadzenie art. 70¹ § 1 do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego

Artykuł 70¹ § 1 KRiO został wprowadzony do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego na mocy ustawy z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego³. Nowelizacja regulacji kodeksowych nastąpiła na skutek realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2013 r. wydanego w sprawie o sygn. P 33/12.

Do czasu wydania orzeczenia Trybunału w sprawie o sygn. P 33/12 obowiązywał art. 71 KRiO, zgodnie z którym zaprzeczenie ojcostwa nie było dopuszczalne po śmierci dziecka. Przepis ten na skutek wyroku Trybunału z dnia 26 listopada 2013 r. utracił swoją moc obowiązującą. Trybunał Konstytucyjny stwierdził bowiem, że art. 71 KRiO jest niezgodny z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz w związku z art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 8 EKPC. W celu dostosowania przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego do wyroku Trybunału w sprawie o sygn. P 33/12 ustawodawca w 2019 roku wprowadził przepis art. 70¹ § 1 KRiO, zgodnie z którym zaprzeczenie ojcostwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka, chyba że dziecko zmarło po wszczęciu postępowania. W paragrafie 2 tego przepisu wprowadzono zasadę, że w razie śmierci dziecka, które wytoczyło powództwo, zaprzeczenia ojcostwa mogą dochodzić jego zstępni. Przepis w obecnym brzmieniu obowiązuje od dnia 20 września 2019 r.

A. Wyrok TK w sprawie o sygn. P 33/12

Trybunał Konstytucyjny w wyroku w sprawie o sygn. P 33/12 orzekł o niekonstytucyjności art. 71 KRiO. Stan faktyczny tej sprawy dotyczył dziecka, które zmarło po wytoczeniu powództwa. Trybunał wskazał, że dążenie do realizacji ustawowej zasady niezmienniania stanu cywilnego po śmierci człowieka, ze względu na osobisty charakter spraw o prawa stanu cywilnego, jest niewspółmierne w stosunku do ingerencji w prawo do ochrony życia rodzinnego, w tym również w prawo mężczyzny do ochrony rodzicielstwa. Podkreślił, że w opozycji do pożądanego przez ustawodawcę stanu rzeczy (ujawnionego w ówczesnym art. 71 KRiO) pozostaje

³ Ustawa z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2019 r. poz. 1146.

donioślejsze **konstytucyjne prawo mężczyzny do ustalenia rodzicielstwa zgodnie z rzeczywistością oraz dobro rodziny tworzonej przez matkę zmarłego dziecka oraz dobro rodziny jego domniemanego ojca**. Zdaniem Trybunału konieczność dalszego utrzymywania zasady niezmienniania stanu cywilnego po śmierci mogła budzić wątpliwości w kontekście dość istotnego wyłomu w zakresie jej obowiązywania uczynionego wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego o sygn. akt: SK 61/06 (dopuszczającego możliwość uznania ojcostwa po śmierci dziecka). Trybunał wskazał, że biorąc pod uwagę, że zaprzeczenie ojcostwa jest czynnością bezpośrednio poprzedzającą ustalenie ojcostwa, które może nastąpić w szczególności przez uznanie ojcostwa (dopuszczalne również po śmierci dziecka), uznanie niekonstytucyjności art. 71 KRiO w odpowiednim zakresie umożliwia w istocie realizację ustaleń dokonanych przez Trybunał w wyroku o sygn. SK 61/06. Trybunał Konstytucyjny wskazał, że ustawodawca powinien przy tym rozważyć wprowadzenie odpowiednich mechanizmów gwarantujących, że zaprzeczenie ojcostwa zmarłego dziecka będzie się łączyło z koniecznością jednoczesnego złożenia oświadczenia o uznaniu ojcostwa przez innego mężczyznę albo sądowego ustalenia ojcostwa.

Sam wyrok wywołał pewne wątpliwości wśród przedstawicieli doktryny. Wskazywano bowiem, że wyrok zapadł w warunkach zupełnie wyjątkowego stanu faktycznego, trudno o jego powtórzenie⁴. Przy czym należy zauważyć, że jakkolwiek Trybunał nie analizował tego w poprzednim orzeczeniu, dyspozycją niekonstytucyjnego przepisu objęte były nie tylko sytuacje, w których śmierć dziecka mogła nastąpić po urodzeniu, lecz również przypadki tzw. martwych urodzeń. Dodatkowo zwrócono uwagę na trudność w realizacji w praktyce postulatu Trybunału, związanego z wprowadzeniem mechanizmów gwarantujących jednoczesne pozytywne ustalenie ojcostwa⁵.

⁴ Zob. M. Domański, *Ustalenie stanu cywilnego dziecka po jego śmierci (na tle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 26 listopada 2013 r., P 33/12)*, „Przeгляд Sądowy” 2015, nr 2, s. 58.

⁵ *Ibidem*, s. 59.

B. Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 16 maja 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk 3295)

Dostosowanie przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńskiego do wymogów wskazanych w orzeczeniu Trybunału nastąpiło dopiero w 2019 r. W uzasadnieniu do projektu ustawy⁶ wskazano, że brak jest mechanizmów, które mogłyby zagwarantować, że po zaprzeczeniu ojcostwa stan cywilny zmarłego dziecka zostanie ustalony. Stąd też zmiana Kodeksu rodzinnego i opiekuńskiego, uwzględniająca skutki orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, ograniczyła się do umożliwienia ukończenia procesów o zaprzeczenie ojcostwa wszczętych za życia dziecka (taka też sytuacja miała miejsce w sprawie, na kanwie której orzekał Trybunał Konstytucyjny). Celem ujednoczenia regulacji w tym zakresie wprowadzono analogiczne rozwiązania w przypadku zaprzeczenia macierzyństwa oraz ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa. Wprowadzono również możliwość ustalenia na drodze sądowej macierzyństwa lub ojcostwa po śmierci dziecka (możliwość uznania ojcostwa po śmierci dziecka została wprowadzona do art. 76 § 2 KRiO w wyniku realizacji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. SK 61/06).

Nie sposób jednak nie odnieść wrażenia, że ustawodawca zdecydował się ponownie wprowadzić normę prawną o treści, która została już uznana za niekonstytucyjną. Wyrok Trybunału w sprawie o sygn. P 33/12 nie miał charakteru zakresowego, bowiem cały przepis art. 71 KRiO został uznany za niekonstytucyjny (bez różnicowania przez Trybunał, czy dotyczy to sytuacji gdy dziecko zmarło przed, czy po wytoczeniu powództwa). Ustawodawca ograniczył skutki wyroku Trybunału, wskazując, że stan faktyczny sprawy o sygn. P 33/12 dotyczył dziecka, które zmarło po wszczęciu postępowania, więc w konsekwencji jedynie taką sytuację ustawodawca zobowiązany jest uwzględnić w nowym brzmieniu przepisu.

Pomimo ponownego wprowadzenia normy prawnej, która została już uznana za niekonstytucyjną, należy przyjąć, że Trybunał w celu jej wyeliminowania musi ponownie orzec o jej niekonstytucyjności. **Orzeczenie w sprawie konstytucyjności normy prawnej wynikającej z wskazanego w tym orzeczeniu przepisu nie rozciąga się bowiem na normy prawne o takiej samej treści, ale wyrażone w**

⁶ Uzasadnienie dostępne na stronie:

<https://legislacja.gov.pl/docs//2/12303701/12462102/12462103/dokument311104.pdf>.

innych przepisach, niebędących przedmiotem kontroli w postępowaniu przed TK⁷.

4. Treść wzorców kontroli oraz ich wykładnia

A. Prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego - art. 47 Konstytucji

Stosunki filiacji, pochodzenia i pokrewieństwa wchodzą w skład określonego w art. 47 Konstytucji prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego. Wielokrotnie były też przedmiotem badania Trybunału Konstytucyjnego⁸.

Życie rodzinne obejmuje relacje między członkami rodziny, w tym między małżonkami i osobami pozostającymi względem siebie w stosunku pokrewieństwa i powinowactwa. Art. 47 ustanawia podmiotowe prawo do ochrony życia rodzinnego, które może być przedmiotem roszczeń jednostki, a jego naruszenie może być dochodzone w trybie skargi konstytucyjnej⁹.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, prawo do ochrony rodzicielstwa (w tym prawo rodziców do ustalenia ich rodzicielstwa zgodnie ze stanem rzeczywistym) obejmuje także aspekt negatywny, tj. możliwość zakwestionowania istnienia więzów pokrewieństwa między osobami¹⁰. Prawo to ma charakter nie tylko samoistny, lecz wiąże się również z tym, że uprzednie zaprzeczenie macierzyństwa lub ojcostwa warunkuje ustalenie macierzyństwa innej kobiety lub ustalenie ojcostwa innego mężczyzny. Bez podważenia domniemania ojcostwa męża matki nie jest możliwe późniejsze ustalenie ojcostwa zgodnie z prawdą biologiczną.

⁷ Tak m.in. wyrok TK z 18 lipca 2012 r., sygn. akt: K 14/12.

⁸ Zob. wyroki TK z dnia: 12 listopada 2002 r. w sprawie SK 40/01; 28 kwietnia 2003 r. w sprawie K 18/02; 17 kwietnia 2007 r. w sprawie SK 20/05; 16 lipca 2007 r. w sprawie SK 61/06; 26 listopada 2013 r. w sprawie P 33/12; 16 maja 2018 r. w sprawie SK 18/17; 12 marca 2025 r. w sprawie SK 80/22.

⁹ M. Florczak-Wątor, Komentarz do art. 47 [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, red. P. Tuleja, LEX 2023.

¹⁰ Zob. m.in. wyrok TK z 12 marca 2025 r., sygn. akt: SK 80/22.

Tym samym zasadne jest powołanie jako wzorca w niniejszej sprawie art. 47 Konstytucji, mimo że art. 70¹ § 1 KRiO dotyczy ingerencji w istniejące życie rodzinne, nie zaś jego ochrony, rozumianej wąsko jako zachowanie *status quo*.

B. Ochrona małżeństwa, rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa – art. 18 Konstytucji

W myśl art. 18 Konstytucji małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną prawną.

Przepis wyrażony w art. 47 Konstytucji pozostaje w ścisłym związku w szczególności z art. 18 Konstytucji i powinien być odczytywany w jego kontekście. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, przepis ten jest podstawą formułowania konstytucyjnego prawa do prawnej ochrony życia rodzinnego obejmującego w szczególności odpowiednią ochronę małżeństwa, rodziny, macierzyństwa i rodzicielstwa jako wartości o szczególnym znaczeniu dla społeczeństwa. Dodatkowo, w ocenie Trybunału, z Konstytucji można wyprowadzić prawo do ochrony rodzicielstwa, które przysługuje nie tylko rodzicom pozostającym w małżeństwie, ale także rodzicom dzieci pozamałżeńskich. Podstawowym warunkiem zapewnienia prawnej ochrony rodzicielstwa jest ustalenie faktu rodzicielstwa. Prawna ochrona rodzicielstwa zakłada zatem w pierwszej kolejności prawo rodziców do ustalenia więzów pokrewieństwa z dzieckiem, zgodnie ze stanem rzeczywistym¹¹.

Jak wskazuje P. Sarnecki „regulacja statusu małżeństwa i rodziny zawiera więc w sobie jakby dwa ciągi: jeden, polegający na stabilizowaniu i uprzywilejowaniu tych struktur, mający swój punkt wyjścia w art. 18 – oraz drugi, polegający na potraktowaniu osobistych aspektów małżeństwa i rodziny, w szczególności sfery uczuciowej funkcjonującej tamże jako pewnej «niszy», do której wkraczanie czynników postronnych jest wyłączone”¹².

Jak wskazuje się w doktrynie, art. 18 Konstytucji stanowi nie tylko podstawę normy programowej. Gdy jest on współstosowany z innymi przepisami Konstytucji, to wyznacza treść publicznych praw podmiotowych, w tym prawa rodziców do ustalania więzów pokrewieństwa. W art. 18 Konstytucji oparcie znajduje wiele instytucji

¹¹ Tak m.in. wyrok TK z dnia 26 listopada 2013 r., sygn. akt: P 33/12.

¹² P. Sarnecki, Komentarz do art. 47 [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II*, red. L. Garlicki, M. Zubik, LEX 2016.

prawnych gwarantujących opiekę i ochronę małżeństwa, rodziny, macierzyństwa i rodzicielstwa, m.in.: zaprzeczenie ojcostwa czy uznanie dziecka¹³.

C. Ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw – art. 31 ust. 3 Konstytucji

Art. 31 ust. 3 Konstytucji RP ustanawia granice praw jednostki w zetknięciu ze szczególnie chronionymi wartościami (dobra), wymienionymi w tym artykule. Przepis ten stanowi, że ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Wynikająca z art. 31 ust. 3 Konstytucji zasada proporcjonalności ograniczenia praw konstytucyjnych nakazuje badanie regulacji normatywnej przy pomocy tzw. testu proporcjonalności. Jak wskazuje Trybunał, „stwierdzenie, że ograniczenia mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie, nakazuje rozważyć: czy wprowadzona regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków; czy regulacja ta jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest połączona; czy efekty wprowadzonej regulacji pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela”¹⁴. Innymi słowy, badana regulacja musi być: racjonalna, niezbędna, proporcjonalna *sensu stricto*, a ograniczenie danej wolności czy prawa musi być uzasadnione potrzebą ochrony innej wartości o randze konstytucyjnej. Ograniczenie nie może również naruszyć istoty danej wolności czy prawa.

5. Argumenty na poparcie zarzutu niekonstytucyjności

Zdaniem Rzecznika zaskarżona regulacja art. 70¹ § 1 KRIO jest niezgodna z ww. wzorcami kontroli, tj. art. 47, 18 i 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Na wstępie należy zauważyć, że wprowadzone przez art. 62 KRIO domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki ma charakter stabilizujący sytuację dziecka,

¹³ P. Tuleja, Komentarz do art. 18 [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II*, red. P. Czarny, M. Florczak-Wątor, B. Naleziński, P. Radzewicz, LEX 2023.

¹⁴ Tak m.in.: orzeczenie TK z 26 kwietnia 1995 r., sygn. K 11/94, oraz wyroki: z 9 czerwca 1998 r., sygn. akt K 28/97, z 28 czerwca 2000 r., sygn. K 34/99, z 24 marca 2003 r., sygn. P 14/01, czy z 30 maja 2007, SK 68/06).

zwłaszcza w sytuacji gdy brak jest możliwości ustalenia prawdy biologicznej. Przepis ten ma również na celu ochronę praw pogrobowców. Jednak co do zasady domniemania powinny być prawnie wzruszalne w sytuacji, w której istnieje możliwość ustalenia więzów pokrewieństwa zgodnie z prawdą biologiczną. Na ustawodawcy ciąży zaś pozytywny obowiązek ukształtowania środków prawnych, które umożliwiają realizację konstytucyjnego prawa do poznania i prawnego uznania własnej tożsamości biologicznej. Prawo to nie ma oczywiście charakteru absolutnego – ustawodawca może przewidzieć jego ograniczenia, jeśli okazałyby się konieczne z uwagi na potrzebę ochrony innych wartości konstytucyjnych¹⁵. Zgodnie z wyrokiem TK w sprawie o sygn. K 18/02 „eliminowanie z systemu prawnego możliwości ustalenia więzi rodzinnej zgodnie z rzeczywistością biologiczną musi jednak zawsze znajdować swoje uzasadnienie w innych wartościach konstytucyjnych”.

W ocenie Rzecznika kwestionowana regulacja wymogu tego nie spełnia.

Należy za stanowiskiem Trybunału wyrażonym w wyroku o sygn. P 33/12 przyjąć, że naruszenie w tym przypadku art. 31 ust. 3 Konstytucji polega nie tyle na nadmiernej (nieproporcjonalnej), w świetle tego przepisu ustawy zasadniczej, ingerencji w prawa określone w art. 47 w związku z art. 18 Konstytucji, co na tym, że **ograniczenie to nie jest legitymowane koniecznością ochrony któregokolwiek z dóbr wymienionych w ustawie zasadniczej** (bezpieczeństwa lub porządku publicznego, środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób).

Trzeba bowiem podkreślić, że w przypadku śmierci dziecka utrzymywanie domniemania prawnego bez możliwości jego wzruszenia nie może być uzasadnione ani dobrem tego dziecka, ani ochroną jego interesów majątkowych. Same zaś ryzyka związane z możliwością wszczęcia tego postępowania po śmierci dziecka przez osoby zainteresowane majątkowo uregulowaniem stanu cywilnego dziecka w przypadku urodzeń martwych bądź śmierci dziecka przy porodzie wydają się znikome. Każdy przypadek zaprzeczenia ojcostwa jest badany przez sąd, który ma możliwość zweryfikowania intencji, w tym motywacji majątkowej, osób występujących z takim powództwem. Jak wskazał TK w wyroku o sygn. P 33/12, „tylko potencjalne niebezpieczeństwo, że w niektórych przypadkach będzie to rzeczywistym i wyłącznym motywem dążenia do zaprzeczenia istnienia więzi rodzinnej ze zmarłym, nie może

¹⁵ Tak m.in. wyrok TK z 12 marca 2025 r., sygn. akt: SK 80/22.

uzasadniać tak poważnej ingerencji w prawo do ochrony życia rodzinnego i rodzicielstwa”.

Za niewystarczające należy również uznać ryzyka związane z możliwością pozostawienia zmarłego dziecka bez żadnego ojca. Samo umożliwienie wystąpienia z powództwem nie oznacza jeszcze gwarancji pozytywnego rozstrzygnięcia, tak samo jak w przypadku zaprzeczenia ojcostwa dziecka żyjącego. To rolą sądu na etapie trwającego procesu o zaprzeczenie ojcostwa jest ustalenie i ocena prawdopodobieństwa, czy dziecko ma szansę być kolejno uznane przez innego mężczyznę. Wyjątkowo też sąd może nie orzec zaprzeczenia ojcostwa, gdy byłoby to niezgodne z dobrem dziecka, nawet w sytuacji, gdy udowodniono, że mąż matki nie jest ojcem biologicznym dziecka¹⁶. Sąd każdorazowo orzekając zaprzeczenie ojcostwa, musi wyważyć interesy dziecka i rodziców. W przypadku zmarłego dziecka niebezpieczeństwo naruszenia jego dobra, w rozumieniu prawa rodzinnego, zostaje zniwelowane (np. nie występuje ryzyko utraty świadczeń alimentacyjnych). Jakkolwiek dobro dziecka ma w postępowaniach rodzinnych wartość pierwszorzędą i jest wartością chronioną konstytucyjnie, to jest ono wartością chronioną za życia dziecka.

Należy stanowczo wskazać, że kwestionowana regulacja nakłada na jednostkę ograniczenia i wymagania, którym ta niezależnie od swojej woli i chęci nie może sprostać. Ustawodawca nie przewiduje bowiem żadnej samodzielnej drogi dla rodziców biologicznych dziecka do możliwości ustalenia więzów pokrewieństwa zgodnie z prawdą biologiczną, w sytuacji gdy dziecko to urodziło się martwe bądź zmarło w niedługim czasie po porodzie. W przypadku takim rodzice zmuszeni są zaakceptować wynikający z domniemania prawnego stan cywilny dziecka. Ma to swoje skutki również związane z brakiem możliwości należytego kultywowania pamięci po zmarłym dziecku – rodzice nie mogą bowiem pochować dziecka pod nazwiskiem ojca biologicznego. Ojcu biologicznemu nie przysługują również żadne prawa związane z urodzeniem, a następnie utratą dziecka – jak np. urlop okolicznościowy. Sam brak możliwości zaprzeczenia ojcostwa zmarłego dziecka zamyka drogę do jego uznania

¹⁶ W sytuacji, gdy stosunkowi prawnemu wynikającemu z aktu stanu cywilnego nie odpowiada stosunek faktyczny (biologiczny), a stosowane powództwo zostało wytoczone we właściwym czasie i przez osobę legitymowaną, zasady dobra dziecka i ochrony rodziny nie stwarzają normatywnej podstawy oddalenia powództwa wytoczonego w sprawie o prawo stanu cywilnego. **Możliwość taką stwarzają natomiast przewidziane w art. 5 KC zasady współżycia społecznego, i to właśnie m.in. ze względu na dobro dziecka lub ochronę rodziny**, tak wyrok SN z 15 stycznia 2021 r., sygn. akt: IV CSKP 28/21.

przez ojca biologicznego, mimo że to prawo przysługuje mu na gruncie art. 76 § 2 KRiO. Warto również zwrócić uwagę na okoliczność, która ma miejsce w przedmiotowej sprawie – mianowicie na brak możliwości ukształtowania relacji rodzinnej opartej na biologicznej więzi, pomiędzy zmarłym dzieckiem, a jego rodzeństwem, pochodzącym od tych samych rodziców biologicznych.

W tym miejscu należy zasygnalizować, że w obecnym stanie prawnym po śmierci małoletniego dziecka ustawodawca dopuszcza powództwa pozytywne – zmierzające do ustalenia rodzicielstwa, zaś niedopuszczalne są powództwa negatywne (w tym zaprzeczenie ojcostwa). Ustawodawca wciąż pomija fakt, że aby otworzyła się możliwość skorzystania z powództw pozytywnych często konieczne jest skorzystanie w pierwszej kolejności z powództw negatywnych. Należy mieć bowiem na uwadze zmieniającą się rzeczywistość społeczną i fakt, że obecnie obowiązujące przepisy nie uwzględniają w ogóle okoliczności, iż postępowania rozwodowe mogą trwać nawet kilka lat, w trakcie których nie tylko postępuje rozkład pożycia małżonków, ale również zakładane są nowe związki faktyczne¹⁷.

Rzecznik pragnie również zwrócić uwagę, że kwestionowana regulacja jest również niezgodna z art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Mimo, że w niniejszym postępowaniu, wszczętym skargą konstytucyjną, postanowienia EKPC nie mogą stanowić wzorca kontroli, nie sposób pominąć poglądów prawnych wyrażanych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i stanowiących istotny składnik dorobku prawnego państw-Stron Konwencji. Zgodnie z poglądem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w wyroku o sygn. SK 61/06, dokonując wykładni przepisów konstytucyjnych należy uwzględnić również art. 8 EKPC.

Zdaniem ETPC korzystanie z praw wynikających z art. 8 dotyczących życia rodzinnego i prywatnego odnosi się przede wszystkim do relacji między żywymi ludźmi. W sprawie Znamenskaya przeciwko Rosji ETPC stwierdził jednak, że odmowa przez Państwo przyjęcia przez martwo urodzone dziecko nazwiska biologicznego ojca, wynikająca z prawnego domniemania, że ojcem dziecka jest mąż matki, stanowiła naruszenie **praw matki wynikających z art. 8 do pochowania dziecka pod nazwiskiem jego prawdziwego ojca**. Europejski Trybunał Praw Człowieka zauważył,

¹⁷ Na kwestię tę zwracał uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich w wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 marca 2020 r., IV.7020.2.2020.

że w sytuacji, gdy dziecko urodziło się martwe, ustalenie ojcostwa nie oznaczało obciążenia kogokolwiek obowiązkiem jego utrzymania. Nie było więc żadnych interesów, które mogłyby być sprzeczne z interesami matki¹⁸. Zwrócono również uwagę na to, że matka była silnie związana z dzieckiem w jej łonie, wyraziła wolę nadania mu nazwiska i pochowania go, a samo ustalenie, od kogo pochodziło dziecko miało wpływ na jej życie prywatne, wynikające z art. 8 EKPC¹⁹.

W sprawie tej ETPC wskazał, że każda sytuacja, w której domniemanie prawne przeważa nad rzeczywistością biologiczną lub prawną, bez względu na ustalone fakty i życzenia osób zainteresowanych i bez żadnych korzyści dla kogokolwiek, jest niezgodna, nawet przy uwzględnieniu marginesu oceny pozostawionego państwowi, z obowiązkiem zapewnienia skutecznej ochrony dla życia prywatnego i rodzinnego. Na orzecznictwo to powoływał się również Trybunał Konstytucyjny w sprawie o sygn. P 33/12.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wypowiedział się również na temat pozostawiania decyzji co do wytoczenia powództwa dotyczącego pochodzenia dziecka w gestii innego organu – w przypadku Polski w rękach prokuratora. W sprawie dotyczącej uznania ojcostwa, ETPC stwierdził, że „kluczowym aspektem tej sprawy jest to, iż żadna z tych ścieżek nie była bezpośrednio dostępna dla skarżącego w taki sposób, by mógł on ją wszcząć samodzielnie. Wszczęcie tych postępowań było zależne od decyzji władz, którym przysługiwała swoboda decydowania o zadośćuczynieniu żądaniu lub odrzuceniu go”²⁰. Brak dostępności samodzielnej ścieżki dla skarżącego w konsekwencji doprowadził do stwierdzenia naruszenia art. 8 EKPC.

Trzeba przy tym zauważyć, że w momencie orzekania przez TK w sprawie o sygn. P 33/12 prokurator nie był legitymowany do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka. Po nowelizacji wprowadzonej ustawą z dnia 16 maja 2019 r. prokurator ma taką możliwość na mocy zmienionego art. 86 KRiO.

¹⁸ Wyrok ETPC w sprawie Znamenskaya przeciwko Rosji z dnia 2 czerwca 2005 r., nr skargi: 77785/01, pkt 29–31.

¹⁹ *Ibidem*, pkt 27.

²⁰ Zob. wyrok ETPC w sprawie Różański przeciwko Polsce z dnia 18 maja 2006 r., skarga nr 55339/00, pkt 73.

Przy ocenie konstytucyjności wprowadzonego ograniczenia w art. 70¹ § 1 KRiO nie ma jednak znaczenia, że nowelizacja z 2019 r. rozszerzyła legitymację prokuratora do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa po śmierci dziecka. Należy bowiem pamiętać, że prokurator, podejmując decyzję o wszczęciu postępowania filiacyjnego, nie kieruje się interesem matki czy zmarłego dziecka, lecz zgodnie z art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego²¹, rozważa zasadność wystąpienia z powództwem pod kątem ochrony praworządności, praw obywateli oraz interesu społecznego. Ponadto prokurator dokonuje selekcji spraw, biorąc pod uwagę materiał dowodowy, jakim dysponuje, w tym to, czy pozwala on na wykazanie niepodobieństwa pochodzenia dziecka od męża matki.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. K 18/02 dotyczącej legitymacji domniemanego ojca do sądowego ustalenia ojcostwa, Trybunał wprost wskazał, że samo istnienie uprawnienia prokuratora do wytoczenia powództwa filiacyjnego nie jest wystarczające, ponieważ sama decyzja prokuratora w tym zakresie ma charakter arbitralny i to jego ocenie pozostawiono, czy spełnione zostały przesłanki wskazane w art. 7 KPC.

Podobna logika została zastosowana w wyroku w sprawie o sygn. SK 80/22, w którym Trybunał uznał, że „ograniczenia w żadnej mierze nie rekompensuje kompetencja prokuratora do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa w oparciu o art. 86 KRO. Przeciwnie, treść art. 86 KRO tylko potwierdza ocenę o arbitralności rozwiązania ustawowego uniemożliwiającego określonej kategorii mężczyzn (tj. osobom bezpośrednio zainteresowanym) wytoczenie powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, z jednoczesnym przyznaniem takiego prawa funkcjonariuszowi publicznemu, jakim jest prokurator.”

O niewystarczającej ochronie wynikającej z istnienia legitymacji prokuratora sam ustawodawca wypowiedział się również w uzasadnieniu do projektu ustawy z dnia 16 maja 2019 r. wprowadzającej art. 70¹ § 1 KRiO. W kontekście tzw. powództw pozytywnych, tj. ustalenia macierzyństwa i ojcostwa, wskazano, że „obecna regulacja nie pozwala na ustalenie macierzyństwa lub ojcostwa po śmierci dziecka, jeżeli dziecko nie było powodem w już toczącej się sprawie. Taką możliwość ma tylko prokurator. **Skoro uprawnienie takie posiada prokurator, nie ma żadnych powodów, aby odmawiać go matce lub domniemanemu ojcu dziecka.** Należy

²¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2026 r. poz. 468 ze zm., dalej: KPC.

bowiem dopuścić możliwość sądowego ustalenia macierzyństwa lub ojcostwa, także po śmierci dziecka aby wykluczyć sytuację, że stan cywilny dziecka pozostanie nieustalony.”

W świetle powyższych rozważań podtrzymuję wniosek, zawarty w piśmie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 18 lutego 2026 r. o stwierdzenie, że **art. 70¹ § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy jest niezgodny z art. 47 Konstytucji w zw. z art. 18 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.**

Marcin Wiącek
(-) podpis na oryginale

Załączniki:

6 odpisów pisma procesowego